

Kva skjer med pengane i Hå?

Kommuneøkonomi er full av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak orda handlar det om noko alle kjenner: **inntekter, rekningar, sparepengar og lån**. Dette heftet forklarar — utan fagspråk — kva ein grundig gjennomgang av Hå-økonomien fann. Og Hå har ein interessant karakter: ikkje ein rik kommune, men ein **disiplinert** ein — Rogalands lågaste skatteinntekt per innbyggjar, men ei solid sparekonto bygd krone for krone.

23,5 %

så stor er sparekontoen målt mot årsinntekta — godt over snittet. Og viktig: dette er pengar Hå har spart sjølv, ikkje arva

+4,0 %

så mykje gjekk kommunen i pluss i 2025 — eit solid overskot, betra frå året før, trass i låge skatteinntekter

+13 mill.

så mykje meir enn forventet brukar Hå på sosialhjelp — det einaste «dyre unntaket». Men avstanden minkar

Tenk på kommunen som ein husholdning: Hå «tener» mindre enn dei fleste — kommunen har Rogalands lågaste skatteinntekt per innbyggjar. Men familien er **nøktern**: ho driv skule, eldreomsorg og helse rimelegare enn det folketalet skulle tilseie, og legg det ho sparar på bok. Sparekontoen er solid — men det viktige er at desse pengane er **tente inn gjennom mange år med nøktern drift**, ikkje arva frå eit aksjesal slik som i nokre andre kommunar. Hå er altså ikkje rik, men disiplinert — ein nøktern jærbonde som passar på krona.

Grunnlaget for dette heftet er ein full analyse bygd på opne offentlege tal (SSB, kommunens eigne rapportar, kontrollutvalet og revisjonar). Den tekniske rapporten viser alle kjelder og utrekningar. Hovudtala her er frå 2025 — det siste året med endelege, reviderte tal (publisert 16. juni 2026).

Hå brukar mindre enn forventta på nesten alt — med eitt unntak: sosialhjelp

For å samanlikne kommunar rettferdig kan ein ikkje berre sjå på kronebeløp — ein kommune med mange barn treng meir skule, ein med mange eldre treng meir omsorg. Staten har difor eit eige reknestykke som seier kva kvar kommune *burde* trenge med akkurat si befolkning. Vi har samanlikna Hås faktiske forbruk med dette «forventa behov»-talet:

OMRÅDE	MEIR/MINDRE ENN FORVENTA PER ÅR	KVA TYDER DET?
Grunnskule	41 mill. mindre	Drivst svært nøkternt — men karakterane er gode (grunnskulepoeng 41,9)
Eldreomsorg og heimetenester	25 mill. mindre	Drivst nøkternt — heimebasert og i eigen regi
Administrasjon («byråkratiet»)	19 mill. mindre	Under forventa
Helsetenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	19 mill. mindre	Under forventa
Barnevern	6 mill. mindre	Lett under forventa
Barnehage	4 mill. meir	Så vidt over forventa (låg litt under året før)
Sosialhjelp m.m.	13 mill. meir	Hås einaste «dyre unntak» — men avstanden minkar. Les neste side

Det overraskande: Hå er *ikkje* ein rik kommune — tvert imot har han Rogalands lågaste skatteinntekt per innbyggjar. Likevel driv han dei store tenestene *rimelegare* enn det folketalet skulle tilseie. Grunnskulen åleine kostar rundt 40 millionar mindre enn forventa — og karakterane er gode. Spørsmålet er ikkje om Hå «sløsar» — det gjer kommunen ikkje. Spørsmålet er kor lenge ein kan halde fram så stramt, og kvifor akkurat sosialhjelpa skil seg ut i motsett retning.

Reknestykket viser altså at Hå er ein **nøktern kommune med eitt dyrt unntak: sosialhjelp**. Dette mønsteret er typisk for Jær-kommunane. Dei fleste store tenestene drivst stramt under forventa, men sosialhjelpa ligg 13 millionar over — sjølv om avstanden faktisk har minka frå året før. Kvifor ein nøktern kommune brukar meir enn forventa nettopp her, handlar ikkje om at han er raus. Det forklarar vi på neste side.

Kvifor brukar ein nøktern kommune meir enn forventa på sosialhjelp?

Hå driv alt anna stramt og under forventa. Difor er det påfallande at sosialhjelpa ligg over — det einaste området der mønsteret bryt. Statens reknestykke ventar at Hå skal bruke eit visst beløp; i staden brukar kommunen rundt 13 millionar meir. Det handlar ikkje om at Hå deler ut pengar lett. Forklaringa ligg truleg ein annan stad.

- **Truleg utanforliggjande årsaker kommunen ikkje styrer.** Den mest sannsynlege forklaringa er busetjing og integrering av flyktningar og endringar i statlege reglar — forhold som driv sosialhjelpsbehovet uavhengig av om kommunen er rik eller fattig. Dette er det same mønsteret ein ser i fleire jørske landbrukskommunar.
- **Det er ein liten teneste der få saker gjev store utslag.** I ein kommune på rundt 20 000 innbyggjarar kan nokre få tunge enkeltsaker flytte talet mykje. Det same gjeld barnevern.
- **Og viktig: avstanden minkar.** Forskjellen mellom forventa og faktisk forbruk fall frå rundt 17 millionar i 2024 til 13 millionar i 2025. Dette er altså ikkje eit problem som veks ut av kontroll — det dempar seg.

Kort sagt: Det er ikkje lokal raushet som gjer sosialhjelpa dyrare enn forventa i Hå. Det er truleg ein blanding av busetjing av flyktningar og statlege reglar — altså i stor grad forhold kommunen i liten grad styrer over sjølv. Behovet er reelt, og avstanden til det forventa er på veg ned.

Eit ærleg atterhald: Vi har *ikkje* funne ei eiga Hå-kjelde som forklarar dette talet direkte. Forklaringa over er den mest sannsynlege ut frå mønsteret i liknande kommunar — men det er ei **tolking**, ikkje eit dokumentert Hå-tal. Det er heller ikkje funne noko statleg tilsyn som har påvist lovbrøt på sosialområdet i Hå. Difor bør talet undersøkjast lokalt før ein trekkjer bastante konklusjonar.

Sosialhjelpa er altså ikkje eit teikn på sløsing, men eit spegel av at også ein nøktern landbrukskommune kan ha innbyggjarar som treng hjelp. Den utfordringa forsvinn ikkje ved å kutte — ho blir møtt ved å sjå menneska bak tala.

Ikkje rik — men disiplinert

23,5 %

sparekontoen
(«disposisjonsfondet») målt mot
årsinntekta — godt over
landssnittet, og tent inn sjølv

72 %

kommunens lån målt mot ei
årsinntekt — moderat, men noko
over kommunens eige mål om
«under 60 %»

6,0 %

sjukefråværet blant dei tilsette —
lågt; landssnittet er 7,7 %

Her er den ærlege historia. Hå er *ikkje* ein rik kommune. Men han er ein av dei mest disiplinerte — og det er sjølve poenget.

Ei sparekonto tent inn krone for krone

Mange kommunar med store sparepengar har dei frå eit aksjesal eller eit kraftfond — eit «arvefond» som svingar med børsen. **Hå har ikkje det.** Disposisjonsfondet på rundt 23,5 prosent er bygd opp gjennom mange år med overskot i den vanlege drifta og nøktern bruk. Kommunedirektør Anne Berit Berge Ims seier det slik: «God økonomistyring er på mange måtar Hå kommune sitt varemerke.» Det betyr at sparekontoen er **reell og fri** — han er ikkje bunden i aksjar eller avhengig av korleis børsen går. Det er ein vesentleg skilnad: Hå sin buffer er tent inn, ikkje arva.

Låge inntekter, ikkje sløsing

Hå har Rogalands lågaste skatteinntekt per innbyggjar. Det var nettopp denne svake inntektssida — ikkje høge utgifter — som gjorde at 2024 vart det svakaste resultatåret på fleire år, sjølv om tenestene gjekk i pluss. Hå er altså ikkje pressa fordi kommunen brukar for mykje, men fordi inntektene er låge. Lånet er moderat (72 prosent av ei årsinntekt), og sjukefråværet blant dei tilsette er lågt.

«**Saman om ei trygg omstilling**»: Då kommunestyret vedtok budsjettet for 2025 (12. desember 2024), kalla dei det «Saman om ei trygg omstilling». Som heile kommune-Noreg går Hå inn i ein strammare periode med fleire eldre og eit nytt statleg system for å fordele pengar. Men Hå gjer det **frå ein solid posisjon**: takka vere sparekontoen kan kommunen tilpasse seg *gradvis*, ikkje med akutte «ostehøvel»-kutt slik kommunar utan buffer må. Kontrollutvalet ser no særleg på «kommunaløkonomisk berekraft» og «kompetansebehov» — eit teikn på at den stramme drifta no blir testa mot eldrebølgja og det å få tak i nok folk.

Det ærlege biletet er altså verken «Hå er styrtrik og har ingen problem» eller «Hå er blakk». Det er ein nøktern landbrukskommune med låge inntekter, men solid, sjølvtent sparekonto, moderat gjeld og ein bevisst plan om å omstille seg trygt og gradvis — frå styrke, ikkje frå krise.

Lita ordliste — «gresk» omsett til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle rekningar og renter er betalt. I 2025 hadde Hå eit solid overskot (**pluss** 4,0 %) — over det tilrådde nivået, og betra frå 3,8 % året før. Det tyder at kommunen fekk noko til overs til sparing dette året.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — pengar som i prinsippet kan brukast når noko sviktar. Målt i prosent av årsinntekta. Hå: 23,5 % — høgt. Og viktig: heile fondet er *fritt* og tent inn gjennom nøktern drift, ikkje bunde i aksjar eller arva frå eit aksjesal.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens reknestykke for kva ein kommune burde trenge, ut frå kor mange barn, unge og eldre han har. Det gjer det mogleg å samanlikne Hå rettferdig med heilt ulike kommunar — og det er dette som viser at Hå driv det meste under forventa behov, men sosialhjelpa over.

Netto lånegjeld

Kommunens «bustadlån». Hås gjeld svarar til rundt 72 % av ei heil årsinntekt — moderat, men noko over kommunens eige mål om under 60 %.

Skatteinntekt per innbyggjar

Kor mykje kommunen får inn i skatt per person. Hå har den lågaste i heile Rogaland. Det er grunnen til at kommunen, trass i nøktern drift, har eit pressa resultat — det er inntektene som er låge, ikkje utgiftene som er høge.

Endelegje tal

2025-tala er no endelege (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovudåret i dette heftet. 2024-tala står igjen som samanlikning. Alle hovudkonklusjonar byggjer på endelege tal.

Kvar kjem tala frå?

Alt byggjer på opne kjelder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Hås eigne årsrapportar og budsjett, kontrollutvalet og kommunerevisjonen sine rapportar. Kvar einaste tallpåstand er sporbar til kjelda, og heile analysen vart til slutt «angripen» av ein eigen kvalitetskontroll som leita etter feil.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tal i millionar kroner der anna ikkje er sagt; hovudår 2025 (2024 som samanlikning). Viktig presisering: når analysen seier at noko kostar «mindre enn forventa», tyder det ikkje at tilbodet er dårleg — det kan vere bevisst, nøktern drift. Og når sosialhjelp kostar «meir enn forventa», tyder det ikkje sløsing, men at det finst reelle behov bak tala. Poenget er at vala bør takast med opne auge, og at nokon må seie kva som skal betale for kva.